

رابطه احساس تنهایی با خودکارآمدی اجتماعی در دانش آموزان پسر در خانواده‌هایی با حضور موقت پدر در خانه

بهرام رستمی^۱، زهرا معین^۲، تهmine کمالیان^{۳*}، احسان فکور^۴، کوروش امینی^۵

۱) دانش آموزخته، مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشگاه تهران، ایران.

۲) کارشناسی ارشد، روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد رودهن، ایران.

۳) دانشجوی دکتری تخصصی، مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، ایران.

۴) کارشناسی ارشد، روانشناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، ایران

۵) دکتری تخصصی، روان پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، ایران

*نویسنده مسوول: tahmine.kamalian@gmail.com

تاریخ دریافت مقاله ۹۵/۰۳/۰۵ تاریخ آغاز بررسی مقاله ۹۵/۰۳/۲۵ تاریخ پذیرش مقاله ۹۵/۰۵/۱۷

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی رابطه احساس تنهایی با خودکارآمدی اجتماعی دانش آموزان پسر در خانواده‌هایی با حضور موقت پدر در خانه (به دلیل اشتغال) طراحی و اجرا گردید. شرکت‌کنندگان در این مطالعه شامل ۲۰۱ نفر از دانش‌آموز پسر دوره اول دبیرستان در ناحیه یک شیراز که پدران آن‌ها به دلیل اشتغال به مدت دو هفته در ماه یا بیشتر در خانه حضور نداشتند، بودند که به صورت خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و پرسشنامه‌های احساس تنهایی آشر و خودکارآمدی اجتماعی کنلی را تکمیل نمودند. داده‌ها با استفاده از روشهای توصیفی و آزمون همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته‌های این بررسی نشان داد که میانگین نمره خودکارآمدی اجتماعی در دانش آموزان مورد بررسی ۱۱۳/۴۲ با انحراف معیار ۲۳/۱۲ و میانگین نمره احساس تنهایی آنان ۵۸/۹۳ با انحراف معیار ۱۱/۴۶ بود همچنین همبستگی معناداری بین احساس تنهایی و خودکارآمدی اجتماعی ($p < 0/001$) و نیز بین خرده مقیاس‌های خودکارآمدی و احساس تنهایی مشاهده شد. با توجه به ارتباط معنادار احساس تنهایی با خودکارآمدی و مؤلفه‌های آن در دانش آموزان، برنامه ریزی مناسب جهت حمایت بیشتر خانواده‌ها از نوجوانان می‌تواند در ارتقاء خودکارآمدی آنان مؤثر و مفید باشد. **کلید واژگان:** احساس تنهایی، خودکارآمدی اجتماعی، دانش آموزان.

مقدمه

مهم محیطی بطور مستقیم و غیر مستقیم اثرهای ویژه‌ای بر رشد عمومی و ابعاد مختلف رفتار کودک در زمینه‌ی سلامت جسمانی، روانی و عملکرد تحصیلی داشته باشد (پورااحمدی، ۱۳۸۸). در خانواده‌هایی که پدر به منظور تأمین معاش، به اجبار اقدام به ترک خانواده در زمان‌های نسبتاً طولانی می‌کند، تعادل روانی کودکان و نوجوانان بیش از سایر افراد خانواده خدشه دار می‌شود. در انتهای کودکی و در اوان نوجوانی تغییرات اساسی رشدی اتفاق می‌افتد؛ هویت یابی و غلیان

خانواده مهمترین نهاد اجتماعی در جوامع انسانی بوده و از نظر تکوین شخصیت و پرورش آن در فرزندان و بوجود آوردن محیطی امن و سالم، رشد روانی فرزندان خود را میسر می‌سازند. لذا عدم حضور هر یک از والدین در محیط خانواده تعادل آن را بهم زده و آثار سوء بر رشد طبیعی فرزندان می‌گذارد. فقدان پدر از جمله شرایط خاص خانوادگی است که می‌تواند به عنوان یک متغیر

انرژی جنسی. بی شک در عبور از این طوفان‌های شکل‌گیری شخصیت، حمایت ایمن والدین و ایجاد محیط خانوادگی سالم توسط ایشان به نوجوان کمک خواهد کرد. احساس تنهایی و خودکارآمدی اجتماعی از عواملی است که میزان هریک در شکل‌گیری شخصیتی متعادل با سلامت روانی در کودکان و نوجوانان ضروری به نظر می‌رسد.

تنهایی نوعی احساس تهی بودن و خلاء درونی است. شما احساس انزوا کرده و از دنیا جدا می‌شوید، از کسانی که دلتان می‌خواست با آن‌ها رابطه داشته باشید، می‌برید. انواع و درجات مختلفی از احساس تنهایی وجود دارد. شاید تنهایی را به صورت یک احساس مبهم از درست نبودن امور تجربه کنید. این حالت نوع خفیف احساس تهی بودن است. شاید هم تنهایی را به صورت محرومیت و درد بسیار شدید تجربه نمایید (سلیمی، ۱۳۸۷).

یک نوع از تنهایی به گم کردن یک شخص خاص، به دلیل مرگ او یا دوری‌اش مربوط می‌شود. نوع دیگر تنهایی ناشی از فقدان تماس با مردم است به این دلیل ممکن است واقعاً به صورت فیزیکی به خاطر کار در نوبت شب یا اقامت در ساختمانی که مردم بندرت به آنجا رفت و آمد می‌کنند، از دیگران جدا شده باشید. شما حتی ممکن است از نظر عاطفی احساس تنهایی کنید، درحالی‌که در میان مردم هستید ولی در برقراری رابطه با آن‌ها دچار مشکل باشید. احساس تنهایی با تنها بودن متفاوت است و لزوماً به معنای تنها بودن نیست. ممکن است کسی مدت‌ها تنها باشد ولی احساس تنهایی نکند، از سویی دیگر، فردی ممکن است در محیط آشنا با افراد آشنا احساس تنهایی نکند. البته احساس تنهایی در موقعیت‌های خاص تا حدودی طبیعی می‌باشد؛ اگر چنانچه از میزانی خاص فراتر برود و عملکرد شخص را مختل نماید از حالت طبیعی خارج شده و نیاز به مقابله دارد (سلیمی، ۱۳۸۷).

بررسی دقیق و موشکافانه روابط بین فردی برای اولین بار توسط سالیوان (۱۹۵۳) در قالب نظریه‌ی روابط بین فردی

جایگاه خود را در مباحث روانشناسی به دست آورد. سالیوان بر لزوم برقراری رابطه با دیگران به دلیل ریشه داشتن آن در نیازهای اساسی تأکید می‌کند و بی‌کفایتی در ارضای نیاز به صمیمیت با دیگران یا صمیمیت بین فردی را تحت عنوان تنهایی مطرح می‌کند. این احساس بی‌کفایتی تجربه‌ای ناخوشایند و عمیق است و می‌تواند ناشی از عدم ارضای نیاز ذاتی به تماس فیزیکی باشد (سالیوان، ۱۹۵۳).

به نظر سالیوان (۱۹۵۳)، این نیاز در بزرگسالی به شکل نیاز به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی بروز می‌کند و عدم ارضای آن منجر به احساس تنهایی می‌شود. اوج نیاز به همونوع در قالب احتیاج به محبت دیگران و تبادل محبت به منظور برقراری روابط دوستی صمیمانه یا در بالاترین سطح آن نیاز به عشق نسبت به فردی دیگر متجلی می‌شود. ریشه تنهایی به نظر او، در عدم ارضای یکی از این نیازها در مراحل مختلف رشد است؛ و همه می‌توانند در قالب نیاز اساسی به تماس و صمیمیت بررسی شوند. تنهایی یک پدیده چندبعدی است و از لحاظ شدت، شرایط و علل متفاوت است.

به منظور بررسی این پدیده چندبعدی ویس^۲ (۱۹۷۳)، به نقل از محمدی، (۱۳۹۰)، با در نظر گرفتن این نکته که نقایص ارتباط اجتماعی متفاوت باعث شکل‌های مختلف از تنهایی و عواطف ناشی از آن می‌شود، یک طبقه‌بندی از تنهایی ارائه کرده است. مطابق با نظر ویس، تنهایی به دو صورت است: «تنهایی هیجانی» و «تنهایی اجتماعی». تنهایی هیجانی از فقدان دل‌بستگی صمیمی و نزدیک با اشخاص دیگر به وجود می‌آید و باعث احساساتی چون تهی بودن و اضطراب می‌شود. درحالی‌که تنهایی اجتماعی از فقدان یک شبکه ارتباطات اجتماعی ناشی می‌شود که در آن فرد بخشی از یک گروه دوستانه است که دارای علائق و فعالیت‌های مشترک هستند و باعث احساساتی چون ملامت، بی‌هدفی و در حاشیه بودن می‌شود. تمایز بین تنهایی هیجانی و اجتماعی بیانگر این نکته است که بسته

از این رو مطالعه‌ی مفهوم خود از موضوعات مهم و اساسی در دانش روان‌شناختی محسوب می‌شود. اعتقاد یک نفر به قابلیت‌های خود در سازمان‌دهی و انجام یک‌رشته فعالیت‌های موردنیاز برای مدیریت شرایط وضعیت‌های مختلف. به عبارت دیگر، خودکارآمدی، اعتقاد یک فرد به توانایی خود جهت موفق شدن در یک وضعیت خاص است. (بندورا، ۱۹۹۷)

خودکارآمدی به قضاوت‌های افراد در رابطه با توانایی‌هایشان در به ثمر رساندن سطوح طراحی‌شده عملکرد اطلاق می‌شود (بندورا، ۱۹۹۶؛ به نقل از مجیدیان، ۱۳۸۷). به عبارت دیگر بندورا بیان نمود که در واقع واسطه میان دانش و عمل، خودکارآمدی می‌باشد. قضاوت مردم درباره توانایی‌شان برای سازمان‌دهی و اجرای امور، لازمه دستیابی به عملکرد موفق است. این امر ربطی به راهبردهایی که فرد به کار می‌برد ندارد، بلکه داوری درباره آنچه می‌تواند انجام دهد مهم است (بندورا، ۱۹۸۶)

قضاوت شخصی در مورد توانایی‌ها، بر پایه‌ی ملاک‌های مهارتی، حس کفایت شخصی در چهارچوبی خاص، تمرکز بر ارزیابی توانایی‌ها برای اجرای وظائف خاص، با توجه به اهداف و استانداردها خودکارآمدی می‌باشد (استینبرگ^۳، ۱۹۹۸). اینکه ما معیارهای رفتارمان را تا چه اندازه درست برآورد کرده باشیم، احساس کارآیی شخصی ما را تعیین می‌کند. در نظام بندورا منظور از کارآیی شخصی احساس‌های شایستگی، کفایت و قابلیت در کنار آمدن با زندگی است. برآورده کردن و حفظ معیارهای عملکردمان، کارآیی شخصی را افزایش می‌دهد، ناکامی در برآوردن و حفظ آن معیارها، آن را کاهش می‌دهد (شولتز و شولتز^۴، ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۳).

به نظر بندورا (۱۹۸۹)، به نقل از کریم زاده، (۱۳۸۰). خودکارآمدی یعنی اینکه معتقد باشیم می‌توانیم با وضعیت‌های مختلف کنار بیایم. کسانی که خیلی خودبسنده هستند، انتظار دارند موفق شوند و غالباً موفق

به موقعیتی که در آن نیازهای فرد ارضاء نشود، احساس تنهایی خود را به شکل‌های مختلفی نشان می‌دهد. احساس تنهایی پدیده‌ای گسترده و فراگیر است، به نحوی که بررسی‌ها نشان می‌دهد حدود یک‌چهارم از ساکنان آمریکای شمالی، با این عارضه دست و پنجه نرم کرده‌اند (پرلمن و پیلانو^۱، ۱۹۸۵).

تنهایی در کودکان نشان دهنده‌ی نارسایی و ضعف ارتباط‌های بین فردی با همسالان است که به نارضایتی از روابط اجتماعی با دیگر کودکان منجر می‌شود (اناری به نقل از دان دان و بیدوزا^۲، ۱۳۷۸). احساس تنهایی یکی از مشکلات دوره نوجوانی است که می‌تواند روابط اجتماعی فرد را نامتعادل سازد و او را درگیر مشکلات عاطفی و روانی - اجتماعی کند (صالحی و صیف، ۱۳۹۱، به نقل از موسوی، ۱۳۹۲). در گذر از بحران نوجوانی، بدیهی است قدرت مدیریت رفتاری کارآمدتر، به نوجوانان و دانش‌آموزان در سامان دادن به معضلات رشدیشان کمک شایانی خواهد کرد. یکی از مهارت‌های فردی در مدیریت خود، خودکارآمدی اجتماعی در نوجوانان است. در خلال دوره نوجوانی، باورهای خودکارآمدی مهم و تأثیرگذار بر پیامدهای روان‌شناختی است. در این دوره افراد با چالش‌های جدیدی مواجه می‌شوند و چگونگی کنار آمدن و سازگاری با این چالش‌ها تا حدی تحت تأثیر باورهای خودکارآمدی فرد است (نجفی، فولادچنگ، ۱۳۸۶، به نقل از کپارارا و دیگران، ۲۰۰۴). خودکارآمدی که از سال ۱۹۹۷ با مقاله آلبرت بندورا وارد پیشینه روان‌شناسی شد، از عوامل مهم مؤثر بر سلامت روان افراد است. از دیدگاه بندورا، خودکارآمدی توانایی فرد در انجام یک عمل خاص در کنار آمدن با یک موقعیت ویژه است (پاجاریس، ۱۹۹۷). مفهومی که فرد از خود دارد در تعیین روابط با دیگران سهم عمده‌ای می‌تواند داشته باشد. همان‌گونه که کودک رشد می‌یابد، تجارب بیشتری کسب کرده و تصورات شخصی از خود را به‌عنوان یک فرد رشد و توسعه می‌دهد.

3- LC. Steinberg
4- Schultz

1 -Prllmn and pplayu
2- dan dan and bidwiz

تنهایی در دانش آموزان دختر از دانش آموزان پسر بیشتر است. در ایران نیز طهماسبیان و همکاران (۱۳۹۱)، در بررسی تأثیر خوداثربندی اجتماعی در احساس تنهایی نوجوانان دریافتند که تأثیر مستقیم خوداثربندی اجتماعی بر احساس تنهایی نوجوانان معنی‌دار می‌باشد. هومن و همکاران (۱۳۹۱) در مدل یابی احساس تنهایی بر پایه ساختار بهزیستی معنوی، خودکارآمدی و رضایت از زندگی نشان دادند که بهزیستی معنوی بر احساس تنهایی اثر مستقیم منفی معنادار و از طریق تأثیر بر رضایت از زندگی و خودکارآمدی اثر غیرمستقیم منفی معنادار دارد. خوئی نژاد (۱۳۹۰) نشان داد بین سبک‌های فرزند پروری مقتدر، سبک مستبد و سبک سهل گیر با احساس تنهایی رابطه معنادار وجود دارد. همچنین احدی (۱۳۹۰) نشان داد بین سبک‌های دلبستگی ایمن و اجتنابی با احساس تنهایی رابطه منفی، ولی بین سبک دلبستگی مضطرب دو سوگرا و احساس تنهایی رابطه مثبت وجود دارد. لذا با توجه به مشکلات و معضلاتی که می‌تواند ناشی از احساس تنهایی باشد و نیز با توجه به نقش مهم خودکارآمدی اجتماعی به هنگام حضور در محیط‌های اجتماعی و آموزشی که بخش گسترده و مهمی از زندگی نوجوانان را تشکیل می‌دهد، همچنین با توجه به این مسئله که نوجوانانی که تحت حمایت همه جانبه و دائمی هر دو والد خود می‌باشند؛ می‌توانند از احساس تنهایی به دور باشند و به خودکارآمدی اجتماعی بالایی دست یابند، این مسئله برای پژوهشگران مطرح بود که، در خانواده‌هایی که پدران حضور دائمی ندارند، والدین با تمرکز و توجه به سبک زندگی خانوادگی خود تا چه حد می‌توانند بر میزان احساس تنهایی و یا ایجاد خودکارآمدی اجتماعی فرزندان نوجوان خود به ویژه نوجوانان پسر مؤثر واقع شوند از این رو پژوهش حاضر به منظور بررسی رابطه بین احساس تنهایی با خودکارآمدی اجتماعی نوجوانان در

می‌شوند و کسانی که چندان خودکارآمد نیستند، در مورد توانایی خود در انجام تکالیف شک دارند و به همین جهت نیز کمتر موفق می‌شوند. از همین رو عزت‌نفس آن‌ها کم است. مفهوم خودکارآمدی به باورهای فرد مبنی بر توانایی‌های او در انجام موفق کارها در حوزه خاصی از رفتار برمی‌گردد. سطوح بالاتر خودکارآمدی به رفتار گرایش در برابر رفتار اجتناب منجر می‌شود. (بتز^۱، خودکارآمدی در تعریف به قضاوت افراد درباره توانایی آنان در انجام یک وظیفه یا انطباق با موقعیتی ویژه مربوط است (پروین، ۲۰۰۱).

فروزکان^۲ و دنیز^۳ (۲۰۱۲) در پژوهشی به منظور بررسی رابطه خودکارآمدی اجتماعی و احساس تنهایی با انتخاب یک گروه ۴۷۳ نفری (۲۴۷ دختر، ۲۲۶ پسر) از دانش آموزان مشغول به تحصیل در دبیرستان دریافتند که خودکارآمدی اجتماعی به‌طور معناداری با تنهایی در ارتباط است و بر آن اثر قابل توجهی دارد. نینا جان تیل^۴ (۲۰۱۰)، در پژوهش خود که به وضعیت اجتماعی و احساس تنهایی می‌پرداخت، یافتند که موفقیت تحصیلی دارای یک تناسب یک‌به‌یک با رفاه اجتماعی و عاطفی کودک و خانواده او نمی‌باشد. نتایج پژوهش بارابانلی و کاپراره^۵ (۲۰۱۰)، نشان داد خودکارآمدی پایین کودکان دچار ناتوانی یادگیری باعث احساس تنهایی و اختلال هیجانی بالاتر آن‌ها شده است. سورش کومار^۶ (۲۰۱۰)، در بررسی میزان تنهایی و نارضایتی در بین کودکان دبستانی نشان داد که یک رابطه جزئی ولی مثبت بین سطح آموزش کودکان و احساس‌های گزارش شده از تنهایی و نارضایتی اجتماعی وجود دارد. بررسی ارزوکان^۷ (۲۰۱۰) نشان داد که کمروبی، اضطراب اجتماعی و عزت‌نفس پیش‌بینی کننده احساس تنهایی هستند.

مطالعه جدید باس^۸ (۲۰۱۰) نشان داد که سطوح کمروبی در دانش آموزان پسر از دانش آموزان دختر بیشتر و احساس

5- Bandura, Pastorelli, Barbaranelli & Caprara
6- Kumar
7- Erozkhan
8- Bass

1- Betz
2- Frozkan
3- Deniz
4- Juntilla

خانواده‌هایی با حضور موقت پدر به دلیل اشتغال صورت گرفته است.

روش و ابزار پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش، تمام دانش آموزان پسر مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲ مدارس دولتی شهر شیراز در مقطع دوره اول دبیرستان بود. جهت انتخاب نمونه به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای از بین ۳۱ دبیرستان مرحله اول هشت دبیرستان و مرحله بعد، از هر مدرسه ۵ کلاس انتخاب شد و در هر کلاس از بین دانش آموزان همان کلاس‌ها، دانش‌آموزانی که پدران آن‌ها به دلیل اشتغال به مدت دو هفته در ماه یا بیشتر، در خانه حضور نداشتند به عنوان نمونه‌های در دسترس شناسایی شدند و به ۲۰۱ نفر از آن‌ها پرسشنامه داده شد. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از مقیاس احساس تنهایی آشر (۱۹۸۴) و مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوانان کنلی (۱۹۸۹) استفاده گردید.

الف) مقیاس احساس تنهایی آشر

مقیاس تنهایی آشر به منظور سنجش احساس تنهایی توسط آشر، هایمل ورنشاو در ۱۹۸۴ ساخته شد. این مقیاس احساس تنهایی و نارضایتی اجتماعی کودک را ارزیابی می‌کند. شامل ۲۴ ماده است. ۸ ماده آن مربوط به سرگرمی‌ها و علاقه‌های کودک است و نمره‌ای به آن تعلق نمی‌گیرد و به این منظور که کودک در انجام آزمون احساس راحتی و آرامش و آزادی بیشتر کند، آورده شده است. به ۱۶ ماده

یافته‌های پژوهش

دیگر نمره تعلق می‌گیرد و دامنه آن بین ۱۶ تا ۸۰ است. روایی و پایایی این مقیاس توسط آشر و هایمل ورنشاو در حد مطلوب گزارش شده است. حسین جاری و همکاران (۱۳۸۱) گزارش کردند که مقیاس مورد بحث از ثبات درونی مناسبی برخوردار است. ضریب الفای کرونباخ برابر ۰/۸۱. و نیز همسانی درونی آن با توجه به همبستگی ۰/۶۶. بین دونیمه آزمون و با استفاده از روش تنصیف، در سطح قابل قبولی است که این مقدار بعد از اصلاح به روش اسپیرمن - براون برای محاسبه ضریب پایایی کل مقیاس برابر ۰/۷۹ است. ضریب پایایی گاتمن نیز برابر ۰/۷۹. به دست آمد که همه در سطح قابل قبول و گویای روایی و پایایی مناسب است.

ب) مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوانان کنلی

این مقیاس یک ابزار خود گزارشی است که دارای ۲۵ عبارت است و آزمودنی باید در یک طیف لیکرت ۷ درجه‌ای از غیرممکن تا بیش از حد میزان خودکارآمدی اجتماعی خود را مشخص سازد. مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوانان دارای پنج خرده مقیاس: قاطعیت اجتماعی، عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی، شرکت در گروه‌های اجتماعی، جنبه‌های دوستی و صمیمیت، کمک کردن و کمک گرفتن است. نمره‌ی کل آزمون بین ۲۵ تا ۱۷۵ قرار دارد و نمرات بالاتر حاکی از سطح بالای خودکارآمدی اجتماعی است. کنلی و همکاران (۱۹۸۹) ضریب الفای کرونباخ این مقیاس را برای مردان ۰/۸۱ و برای زنان ۰/۸۶. گزارش نموده‌اند.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار احساس تنهایی و خودکارآمدی

متغیرها	میانگین	انحراف معیار
احساس تنهایی	۵۸/۹۳	۱۱/۴۶
خودکارآمدی اجتماعی	۱۱۳/۴۲	۲۳/۱۲

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار ابعاد خودکارآمدی

ابعاد	میانگین	انحراف معیار
قاطعیت اجتماعی	۲۵/۹۵	۵/۵۳
عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی	۲۲/۱۲	۷/۳۰
شرکت در گروه های اجتماعی	۲۸/۹۱	۸/۱۹
جنبه‌های دوستی و صمیمیت	۲۸/۹۱	۸/۱۹
کمک کردن و کمک گرفتن	۱۴/۸۱	۳/۹۲

جدول ۳. ضرایب همبستگی خودکارآمدی و ابعاد آن با احساس تنهایی در دانش آموزان

ابعاد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
خودکارآمدی اجتماعی	۱						
قاطعیت اجتماعی	۰/۶۱*	۱					
عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی	۰/۷۶*	۰/۳۴*	۱				
شرکت در گروه های اجتماعی	۰/۸۴*	۰/۳۸*	۰/۵۶*	۱			
جنبه‌های دوستی و صمیمیت	۰/۸۱*	۰/۳*	۰/۵۴*	۰/۵۹*	۱		
کمک کردن و کمک گرفتن	۰/۶۱*	۰/۳۱*	۰/۳۸*	۰/۴۶*	۰/۳۸*	۱	
احساس تنهایی	۰/۴۴**	۰/۲۴*	۰/۳۶*	۰/۳*	۰/۳۷*	۰/۳۲*	۱

*p<0/05 **p<0/01

جدول ۴. نتایج تحلیل رگرسیون خطی احساس تنهایی بر اساس خودکارآمدی در دانش آموزان

متغیر پیش‌بین	B	Beta	t	R	R ^۲	R ^۲ تعدیل شده	سطح معنی داری
احساس تنهایی	۰/۹۰۶	۰/۴۴۸	۶/۳۸	۰/۴۴۸	۰/۲۰۱	۰/۱۹۶	۰/۰۰
مقدار ثابت	۵۹/۲۱۲		۶/۹۶				۰/۰۰

احساس تنهایی با خودکارآمدی اجتماعی همبستگی مثبتی وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج یافته‌های با یافته‌های حق رنجبر و همکاران (۱۳۹۰)، رحیم زاده و همکاران (۱۳۸۸)، طهماسبیان و همکاران (۱۳۸۷)، بارابانلی و کاپرارا (۲۰۱۰) همسو است. در تبیین ارتباط بین احساس تنهایی با خودکارآمدی اجتماعی می‌توان گفت اشخاصی که دچار احساس تنهایی هستند اختلالات پایداری در برقراری و حفظ روابط مطلوب با دیگران دارند و به سختی می‌توانند نیاز ارتباطی خود را با دیگران برآورده سازند و اغلب دچار احساس محرومیت هستند. در موقعیت‌های اجتماعی، افراد ادراکات مختلفی درباره توانایی خود در تعامل با دیگران دارند. افرادی که احساس تنهایی می‌کنند توانایی کمتری در روابط بین فردی دارند.

داده‌های جدول ۳ بیانگر رابطه مثبت و معنی دار بین احساس تنهایی و خودکارآمدی ($r=0/44, p<0/05$) است. همچنین بین قاطعیت اجتماعی و احساس تنهایی ($r=0/24, p<0/05$)، عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی و احساس تنهایی ($r=0/36, p<0/05$)، شرکت در گروه های اجتماعی و احساس تنهایی ($r=0/3, p<0/05$)، جنبه‌های دوستی و صمیمیت و احساس تنهایی ($r=0/37, p<0/05$) و کمک کردن یا کمک گرفتن و احساس تنهایی ($r=0/32, p<0/05$) رابطه مثبت معنی داری وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

در این بررسی رابطه احساس تنهایی با خودکارآمدی اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که بین

به طور فعال توجه شخص را از افکار مربوط به احساس تنهایی دور کرده و فاصله‌ی ادراک شده بین شرایط واقعی و ایده آل را کاهش می‌دهد. آن‌ها از طریق تشکیل روابط جدید بر احساس تنهایی غلبه می‌کنند و از شبکه‌های اجتماعی موجود خود بهره‌برداری می‌کنند. تحقیقات نشان داده است شغل پدر، حضور او در خانه و تشویق پیشرفت‌ها ارتباط معنی‌دار با برخی از رفتارهای ویژه در نوجوانان از قبیل اعتماد به نفس و خودکارآمدی آنان دارد. حضور دائمی پدر در خانواده و ارتباط او با فرزندان می‌تواند یادگیری آن‌ها را در مورد آنچه به شایستگی اجتماعی او مربوط می‌شود، تسهیل کند. زیرا حضور دائمی والدین از جمله پدر فرزندان را در جهت اجتماعی شدن سوق می‌دهد (برجلی، ۱۳۸۷).

حضور پدر در خانواده باعث ایجاد فرصت‌هایی برای انجام فعالیت‌ها و عملکردهای مفید و ارائه انواع مختلف تجارب تسلطی در فرزندان می‌شود، به گونه‌ای که فرزندان به راحتی شایستگی‌های اجتماعی و شناختی را کسب می‌کنند (پاستورلی و همکاران، ۲۰۰۶). تجارب موفقیت‌آمیز، باور به خودکارآمدی، جستجوگری و کاوش را ترغیب می‌کند که این امر به نوبه خود منجر به افزایش حس عامل بودن و تاثیر گذار بودن در فرزندان می‌گردد. مهارت‌های آموخته شده نیز زمانی می‌توانند جنبه‌های عملکردی به خود بگیرند که فرد از انگیزه کافی برخوردار باشد و این عامل اساسی انگیزشی که فرد را به کنش و میدارد همان خودکارآمدی است. ماهیت ارتباط والدین و فرزندان وضعیت خانواده از قبیل شغل پدر و سلامت عاطفی و رفتاری والدین روی یادگیری‌های فرزندان مؤثر است. در سال‌های اخیر تحقیقات و پژوهش‌ها اهمیت تأثیر نقش پدر بر تعلیم و تربیت فرزندان را ثابت کرده است. اما این نقش زمانی تأثیر گذار خواهد بود که در سنین پایین رشد، تربیت فرزندان را شامل شود. بنابراین با توجه به مطالب فوق حضور موقت پدر در خانه را می‌توان به دلیل اینکه این فرصت‌های ارتباطی و حمایتی را برای فرزندان به طور مناسب ایجاد نمی‌کند به عنوان یک عامل

در خانواده‌هایی که اغلب اوقات پدر حضور ندارد، نوجوانان از تعاملات و روابط فردی کاملی با والدین خود برخوردار نیستند و نیازهای ارتباطی با پدر در ایشان به صورت مناسبی برآورده نمی‌شود و همچنین فرصت کسب تجربه در مهارت‌های اجتماعی را به میزان کافی دریافت نمی‌کنند. با توجه به نظریه روان تحلیل‌گری که احساس تنهایی را ناشی از عدم ارضای نیازهای ارتباطی در دوران کودکی می‌داند و نیز نظریه رفتارگرایی که عامل احساس تنهایی را ضعف در مهارت‌های اجتماعی می‌داند، احساس تنهایی دانش‌آموزان محروم از حضور دائمی پدر در خانه را می‌توان توجیه کرد. پژوهشگران مختلف از جمله بندورا (۲۰۰۰)، زیمرن (۲۰۰۲) اشاره می‌کنند خودکارآمدی احساس پایدار و روشن، لیاقت و قابلیت فرد برای کنار آمدن مؤثر با بسیاری از موقعیت‌های تنش‌زا، سازگاری با محیط و تغییرات فردی، رویارویی با موانع و مشکلات و انعطاف‌پذیری است و مشخص می‌کند افراد چگونه موانع را بررسی می‌کنند. به اعتقاد بندورا (۲۰۰۴) افراد دارای خودکارآمدی پایین به آسانی هنگام روبه‌رو شدن با مشکلات متقاعد می‌شوند که رفتار آن‌ها بی‌فایده است و سریع دست از تلاش برمی‌دارند. در مقابل افرادی که خودکارآمدی بالایی دارند، موانع را به وسیله مهارت‌های خود مدیریتی و پشتکار از میان برمی‌دارند و در برابر مشکلات ایستادگی می‌کنند.

نتایج پژوهش‌های مختلف حاکی از آن است که خودکارآمدی به طور معناداری با بعضی از مؤلفه‌های سلامت روان، افسردگی، اضطراب، حساسیت بین شخصی، خصومت، شکایت‌های جسمانی و پرخاشگری رابطه منفی وجود دارد (موریس، ۲۰۰۳). به عبارت دیگر باورهای خودکارآمدی آن‌ها سطح اطمینان اجتماعی آن‌ها را منعکس می‌کند. افراد با خودکارآمدی بالا می‌توانند در روابط معنادار درگیر شوند و یا روابط موجود با دیگران بهبود ببخشند. این افراد به شرکت در رفتارهای فعال از قبیل شرکت در گروه‌های اجتماعی و یا فعالیت‌های خلاقانه و خودکام بخش گرایش دارند. چنین رفتارهایی

- رحیم زاده، سوسن (۱۳۸۹). مقاله مفهوم‌سازی و اندازه‌های احساس تنهایی: مقایسه‌ی زیر مقیاس‌ها، مجله روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی، سال ششم، ۲۳، ۲۷۹-۲۷۷.
- رحیم زاده، سوسن؛ بیات، مریم و اناری، آسیه (۱۳۸۸). مقاله بررسی احساس تنهایی و خود اثربخشی اجتماعی در نوجوانان، روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی، سال ششم، ۲۲، ۸۸-۸۷.
- نجفی، محمود: فولادچنگ، محبوبه. (۱۳۸۶). رابطه‌ی خودکارآمدی و سلامت روان در دانش آموزان دبیرستانی. دو ماهنامه علمی پژوهشی دانشور رفتار. دانشگاه شاهد. اردیبهشت (۱۳۸۶). سال چهاردهم. شماره‌ی ۲۲. صص: ۶۹ تا ۸۱.
- نجفی، محمود و فولاد چنگ، محبوبه (۱۳۸۶)، مقاله رابطه‌ی خودکارآمدی با سلامت روان، دو ماهنامه علمی - پژوهشی .
- Anderson, C. A., & Arnold, L. H. (1985). Attribution models of depression, loneliness, and shyness. In J. H. Harvey, & G. Weary (Eds.), *Attribution: Basic issues and applications* (pp. 235-279). Orlando, FL: Academic Press.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American psychologist*, 37, 122-147.
- Bandura, A. (1997). Cognitive processes in mediating behavioral change, *Journal of personality and social psychology*, 35, 125-139.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Corpora, G.V., & Pastor Elli, C. (2001) Self efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories *Child Development*, 72(1): 187-206.
- Banduras, A (1977), Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change, *Psychological Review*, Vol. 84, No. 2, 191-215.
- Hardier, E & Tee, M. Yi, (2007). Excessive Internet Use: The Role of Personality, Loneliness and Social Support Networks in Internet Addiction, *Australian Journal of Emerging Technologies and Society*, Vol. 5, No. 1, pp. 34-47.
- Hardy, E & Tee, M. Yi, (2007). Excessive Internet Use: The Role of Personality, Loneliness and Social Support Networks in Internet Addiction, *Australian Journal of*

اصلی در پایین بودن خودکارآمدی اجتماعی نوجوانان در این خانواده ها مؤثر دانست.

منابع

- اکبری بورنگ، محمد: امین یزدی، سید امیر. (۱۳۸۸). باورهای خودکارآمدی و اضطراب امتحان در دانشجویان دانشگاه‌های آزاد خراسان جنوبی. افق دانش: فصلنامه‌ی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گناباد. دوره‌ی ۱۵
- پورجعفردوست، کاملیا. ۲۹۸۷. ساخت و هنجاریابی خودکارآمدی دانش آموزان دبیرستان‌های شهر کرج (پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی)، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی.
- پور احمدی، الناز (۱۳۸۸)، مقاله بررسی مقایسه‌ای اختلال‌های عاطفی - رفتاری و عملکرد تحصیلی کودکان ۷ تا ۱۱ ساله‌ی محروم از پدر و عادی، مجله روانشناسی بالینی، سال اول، ۲۰، ۵۹-۵۱.
- حسینی، سید احمد، فروزان، ستاره، امیرفریار، معصومه (۱۳۸۸)، بررسی سلامت روان زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سازمان بهزیستی شهر تهران، فصلنامه‌ی پژوهش اجتماعی، سال دوم، شماره سوم.
- دلغندی، سیده لیلا، اسماعیل‌زاده محمدرضا، مقدم، امیر (۱۳۹۱)، مقایسه سرسختی و خودکارآمدی در دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار، مجله مدیریت و رفتار سازمانی در ورزش، سال اول، شماره دوم، صفحه ۴۹-۴۳.
- ساداتی، زهرا و همکاران (۱۳۹۲). خودکارآمدی ادراک شده در بین دانشجویان: نقش هوش هیجانی و حمایت اجتماعی، مجموعه مقالات ششمین درس گروهی سراسری بهداشت روانی دانشجویان، ص ۶۷-۶۶.
- شاهقلیان، مهناز (۱۳۷۸)، مقاله اثر عدم حضور مستمر پدر در خانه (به دلیل اشتغال) بر میزان اختلال‌های رفتاری دانش آموزان.
- شریفی درامدی، پرویز (۱۳۸۰). روانشناسی تحولی. تهران: خوشنواز.

- Brown, S. D., Lent, R. W., & Molton, K. C. (2007). Self-efficacy as a moderator of scholastic aptitude e academic performance relationships. *Journal of Vocational Behavior*, 35, 64-75.
- Murray.J. H.Schultz.S. M. (2007). Gender differences in selfperceptions and academic outcomes: a study of African American high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(1), 81-90.
- Kumar , S.(2010). Loneliness and Social Dissatisfaction Among Preschool Children. *Canadian Social Science* , pp.167-174.
- Çivicti.N, Civicti.A ,Fiyakali.N. C.(2009). Loneliness and Life Satisfaction in Adolescents with Divorced and Non – Divorced Parents. *Educational Sciences :Theory& Practice*,9(2) ,513 -525.
- Juntila.N.(2010). Social Competence and Loneliness During the School Years. *Univer Sity of Tarku , Finland*. 951 – 978.
- Frozkan.A. Deniz.S.(2012). The Influence of Social Self – Efficacy and Learned Resourcefulness on Loneliness. *Journal of Counselling and Edacation*. 57 -73.
- [24] Ogunyemi, A. O., & Mabekoje, S. O. (2007). Self-efficacy, risk-taking behavior and mental health as predictor, of personal growth initiative among university undergraduates. *Journal of Reserarch in Educational psychology*, 12: 349-362.
- Chemers, M. M., Hu, L., & Garcia, B. F. (2005). Academic self – efficacy and first – year college student performance and adjustment. *Journal of Educational Psychology*, 93(1), 55-6.
- Emerging Technologies and Society, Vol. 5, No. 1, pp. 34-47.
- Nicpon, M, Husker, I, Blanks, E.H, Sullen Berger, S, Belfort, C & Cuprous, S. E. R, (2007). The relationship of loneliness and social support with college freshmen’s academic performance and persistence, *Journal of college student retention*, Vol. 8, pp. 345-358.
- Ormrod, J. E. (2006). *Educational Psychology: Developing Learners* (5th Ed.).
- Perjures, F. (1996). *Review of Educational Research*, 66(4), 543-578.
- Perlman, D., & Peplau, L. A. (1982). Theoretical approaches to loneliness. In L.A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 123–134). New York: Wiley.
- Steinberg, L. (1998). *Adolescence*. New York: McGraw-Hill.
- Weiss, R.S, (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Dill, J. C. & Anderson, C. A. (2004). Loneliness, shyness, and depression: The etiology and interrelationships of everyday problems in living. Joiner, T. & Coyne, J. C. (Eds.).
- The interactional nature of depression: Advances in interpersonal approaches. Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Etruscan, Atitlan. (2010). the Predictors of Loneliness in Adolescents. *Elementary Education Online* .809-819 .8(3).
- Kvtynv.P.N.(2008).Understanding school bulling: A general theory of crime and empriricalfindings. University of Texas at San Antonio: Thesis for degree of doctor.
- Nicpon, M, Huser, I, Blanks, E.H, Sollenberger, S, Befort, C & Kurpius, S. E. R, (2007). The relationship of loneliness and social support with college freshmen’s academic performance and persistence, *Journal of college student retention*, Vol. 8, pp. 345-358.

The relationship between loneliness and social self-efficacy in students

Bahram Rostami¹, Zahra Moein², Tahmineh Kamalian^{3*}, Ehsan Fakuor⁴, Kourosch Amini⁵

- 1) MSc. University of Medical Sciences, Zanjan, Iran
- 2) MSc. Islamic Azad University, Rodehen, Iran
- 3) MSc. Islamic Azad University, Marvdasht, Iran
- 4) MSc. University of Medical Sciences, Zanjan, Iran
- 5) PhD, Assistant Professor, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran

*Corresponding author: tahmine.kamalian@gmail.com

Abstract

The current study was designed to examine the relationship between loneliness and social efficacy of male students in families with temporary presence of the father in the home (for employment). The study included 201 participants from the first period high school students in Shiraz that their fathers were not at home for a period of time, two weeks, a month or more due to their work which were selected by multistage clustering method and filled out the Asher's loneliness and Kennelly's social-self questionnaire. Data were analyzed with descriptive methods and Pearson correlation test. The results of this study showed that the mean score of social self is 113.42 with 23.12 standard deviation and the average score of loneliness is 58.93 with 11.46 standard division. Also a significant correlation was found between loneliness with social self-efficacy and between the subscales of self-efficacy and feelings of loneliness. Regarding the relationship between loneliness with self-efficacy and its components in the students, planning for further support of young families can be effective in improving their efficacy.

Key words: loneliness, social self-efficacy, students
